

do □ со □ то □ то_србија
међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА

0.1. Наслов фотографије

Прва пословна зграда Енергопројекта (касније Беобанка) у Београду

0.2. Извор

Милашиновић Марић, Д., Полетне педесете у српској архитектури, Орион Арт, ФТН Косовска Митровица, Београд, 2017, стр. 159.

0.3. Датум

Пројектована 1956-1957, реализована 1960. године

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА		
1.1.	Данашњи назив објекта Будући еко-центар на Зеленом венцу	3
1.2.	Варијантни или претходни/оригинални назив Прва пословна зграда Енергопројекта (касније Беобанка) у Београду	4
1.3.	Назив улице и број Ул.Царице Милице бр.2, 11000 Београд Ул.Зелени венац бр.18, (угао улица Царице Милице, и ул.Зелени венац (некадашњи назив „Бранкова“))	5
1.4.	Град Град Београд	6
1.5.	Покрајина/општина Градска Општина Стари Град	7
1.6.	Поштански број 11000	8
1.7.	Држава Република Србија (изграђено у ФНРЈ / СФРЈ)	9
1.8.	Позиција у оквиру глобалног позиционог система 44° 81' 46.2" N 20° 45' 68.01" E	10
1.9.	Класификација/типологија Пословно-административна зграда	11
1.10.	Статус и датуми заштите Објекат није под заштитом	12
2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА		
2.1.	Оригинални нацрт/намена Према оригиналном нацрту, вишеспратница на углу улица Царице Милице и ул.Зелени венац пројектована је за потребе прве пословне зграде предузећа „Енергопројект“ 1956-1957. Идејно решење арх.Милице Штерћ освојило је прву награду на интерном конкурс. Првобитна функција Пословна зграда предузећа „Енергопројект“ у периоду 1960-1982. године.	13
2.2.	Датуми: наруџбина/завршетак: 1956 – 1957, период пројектовања, 1960. година изградње 1961. Седмојулска награда за архитектуру, додељена је Милице Штерић. Седмојулска награда додељивала се за нарочито значајна остварења из области културе. Народна Република Србија је установила награде које су се додељивале сваке године. Додељиване су за сваку уметничку област, како и за нарочита научна достигнућа, Тако је први пут код нас била предвиђена награда за остварења из области архитектуре и урбанизма. Комисија за додељивање награда - на предлог жирија за архитектуру и урбанизам била је у саставу: Богдан Богдановић, Оливер Минић, Урош Мартиновић,	14

Александар Ђорђевић, Бранко Бон. Жири је оценио као најбоље архитектонско дело године у НР Србији пословну зграду „Енергопројекта“ на углу улица Бранкове (садашња ул.Зелени венац) и Царице Милице у Београду, и доделила ауторки овог дела, арх.Милице Штерић, награду Седмог Јула.

2.3. **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15
Милица Штерић

2.4. **Остале особе или догађаји везани за објекат.**
Инжењери предузећа „Енегопројект“.
Међу расположивом архивском документацијом, поред пројеката „Енергопројекта“, постоје и пројекти бироа „Основа“, (адаптација из 1979.године за наручиоца „Београбанку“), као и радне организације „Београд - пројект“ (пројекат доградње противпожарног степеништа из 1985.године за наручиоца „Беобанку“) за који је ауторка арх.Милица Штерић дала сагласност исте године.
Године 2011. институт ИМС из разлога непотпуности архитвског пројекта конструкције израдио је основе постојећег стања АБ конструкције зграде, тада већ огољеног скелета.

2.5. **Значајне измене са датумима** 17
У периодици се поред година реализације 1956-1960, налази на податак да је зграда датирана са 1959. годином.
1960. године - усељење зграде „Енергопројекта“
1979-1980. промена корисника. У зграду „Енергопорјекта“ усељава се „Беобанка“
1985. доградња противпожарног степеништа
2002. напуштање зграде „Беобанке“
2016. година купопродаје зграде након неколико покушаја, зград аје купљена од стране немачке компаније из Штутгарта (Stuttgart) Штатверк (Stattwerk)
2017-2018.архитектонски конкурс за будући балкански еко-центар на Зеленом венцу.

2.6. **Данашња намена** 18
Средиште немачке компаније из Штутгарта (Stuttgart) „Stattwerk“ у Београду од 2016.
Будући еко-центар на Зеленом венцу.

2.7. **Постојеће стање** 19
Од своје изградње, 1959-1960. зграда је била пословно средиште предузећа „Енергопројект“ 1960-1982.
(„Беобанка“ се тада налазила поред, у згради на адреси ул.Зелени венац бр.16, где се сада налазе просторије Пореске Управе Републике Србије). Године 1982., када је „Енергопројект“ реализовао своју нову пословну зграду на Новом Београду, у предметну зграду усељена је „Беобанка“, зграда је наставила да функционише као административно - пословна.
„Беобанка“ исељена је двадесет година касније 2002.године када је изненадно одведена у стечај. У периоду од 2002.до 2016.године зграда је била неусељена, што је значајно утицало на њено пропадање.
Године 2016.зграду је купила немачка компанија из Штутгарта „Штатверк“. У току је израда прокејта реконструкције предметне зграде.
Од 2016.године до данашњег периода, у оквиру огољеног костура зграде реализовано је неколико уметничких пројеката и инсталација, међу којима уметничка инсталација „Биотоп“, фестивал „Реконструкција“ итд.

Основни концепт

Комплекс пословне зграде састоји се из три целине: Куле, нижег објекта од пет спратова испред позиционираног куле уз улицу Зелени венац, и објекта који је

паралелан са улицом Царице Милице. Ова три објекта и данас, као и када су изграђени функционишу као једна целина.

3 ОПИС

3.1. Општи опис

20

Кула је доминантна у архитектонско урбанистичкој поставци. Када је изграђена имала је спратност П+11, како се то сагледава и из архивских цртежа арх. Милице Штерић, да би накнадно била надограђена, (како се наводи на званичном сајту компаније Штатверк, на страници где постоје информације о историјату зграде) - са додатна четири спрата у челичној конструкцији.

Спратност доминантне куле је П+13, (како се то сагледава на архивским цртежима из 1985, 2011. године, и на фотографијама).

Објекат уз улицу Зелени венац је спратности П+5.

Трећи цео целине, објекат паралелан са улицом Царице Милице је спратности П+6.

Зграда „Енергопројекта“ одликује се несумњивим квалитетима истинске савремене архитектуре. У овом остварењу дошли су до изражаја сензибилитет за облике, боје и пропорције и вешта употреба савремених материјала.

Ова зграда је допринос архитектонском обликовању ужег градског језгра Београда, зачајан елемент његове пластике, посебно када се узме у обзир сагледавање обриса града у наилазску из правца Новог Београда Бранковом улицом.

3.2. Конструкција

21

Конструктивни склоп је скелетни, изведен са носећим армирано бетонским стубовима. Спратне висине су 3,70 метара, осим висине приземља која износи 4,41 м.

Конструктивни склоп зграде осмишљен је у геометријском растеру, где су АБ греде ослоњене на АБ стубове.

Стубови куле су у растеру 3,87x6,15, 3,87x2,77 и 3,87x6,08 метара.

Стубови ниже зграде су у растеру 3,87 x 4,80 метара.

Циљ организације простора са стубовима било је ослобађање унутрашњег простора од зидних платана, изузимајући језгра вертикалне комуникације.

Фасада је била конципирана да споља наговештава прозрачност унутрашњег простора.

У време изградње овог објекта, то се постизало материјализацијом - стакленим фасадама, зид завесама, које су биел лагане, структуралне, а простирале су се целом спратном висином.

Иако зграду „Енергопројекта“ није красила зид завела, уз посебно пројектоване и изведене прозоре и техничке детаље, одавала је такав утисак.

Механизам ових прозора патентиран је под именом Милице Штерић.

Парапети са унутрашње стране су од дурисола у плочама, а са спољне стране је облога од равног бојеног салонита у металним рамовима. Може се рећи да су пословне зграде које су предузећа гарадила за своје потребе у Београду онога времена, али и стамбене зграде, у великој мери користили дурисол. Метални рамови у једној равни покривају све спојнице делова а у које су углављени прозори и парапети. До тада, у овом начину градње извођачи нису имали искуства и извођење није било реализовано у оптималној мери. Временом, плоче салонита су се местимично извиле, а на неким местима је испадао и заптивни материјал.

3.3. Контекст

22

Урбанистичка поставка комплекса „Енергопројекта“, коју чини висока реперна зграда са нижим крилом, и његова убедљива архитектура мисовске естетике на бескомпромисан начин трансформишу цео амбијент утискујући му јасан савремен печат. Овај објекат данас је напуштен, и очекују се његова ревитализација и реконструкција.

За пословну зграду Енергопројекта карактеристично је схватање спољне архитектуре која се приближава савременом интернационалном третману.

Уопште узев, употреба металних профила који покривају спојнице префабрикованих спољних зидова, дала је директно и начин обраде савремених фасада. Њихов обликовни израз обраде зидног платна заснива се на одабраном модулу металне поделе - и одраз је индустријског начина грађења и могућности префабрикације и монтаже.

На нашим поросторима је ова врста архитектонског израза почела да узима маха као последица угледања на стране примере, а не као последица употребљавања комплетних префабрикованих спољних зидова - било да су они у једном или у више модуларних комада.

У погледу примене начина префабрикованих спољних зидова, у стручној литератури се потенцира како је зграда „Енергопројекта“ отишла најдаље, мада је према добијеном конкурсном пројекту, пројектована 1956 и 1957. године.

На средњем, високом корпусу зграде успешно је савладан ликовни проблем, док нижи делови не достижу исти архитектонски ниво.

4. ВРЕДНОВАЊЕ

4.1. Техничка вредност

23

Механизам отварања прозора на овој згради патентиран под именом Милица Штерић, спада у неспорну технику вредност ове зграде, репрезентативног примера пословне зграде 50-их година у Југославији али и шире.

У београдском архитектонском простору тога доба, зграда „Енергопројекта“ представљала је новину, како у конструкцији, тако и у материјалу. То је један од првих пословних објеката код којих је примењен метод склапања модуларне фасаде од метала и стакла. То се пре свега односи на зид-завесу која је употребљена као основна компонента архитектонског израза по угледу на чувеног архитекта Миса Ван дер Роа (Mies Van Der Rohe), чији је слоган „мање је више“ (less is more) постаје мото стваралаштва многих архитеката.

Савременици су приметили да је у погледу грађења фасаде, употребом металних профила који покривају спојнице префабрикованих спољних зидова, односно у индустријском начину градње и могућностима префабрикације и монтаже, изградња зграде „Енергопројекта“ отишла најдаље, мада домаћа технологија у то време још увек није била дорасла таквом задатку.

4.2. Друштвена вредност

24

За разумевање друштвене вредности ове административно-пословне зграде од значаја је упознати ауторску личност архитектке Милице Штерић. Милица Штерић је дипломирала на Техничком факултету - архитектонски одсек - 1937. године. За време окупације није радила у струци. Помагала је Народноослободилачком покрету. Након ослобођења је врло активан друштвени и политички радник. Одликована је Орденом рада првог и трећег реда. Била је на функцији председнице Савеза архитеката Србије. Пројектовала је лично и у заједници са својим сарадницима већи број индустријских, друштвених и стамбених објеката. Учествовала је у десетак јавних конкурса у земљи и у иностранству. Ово су значајније награде које је добила на конкурсима, међу којима су и Прва награда за зграду Савезне грађевинске коморе, Прва награда за фабрику дувана у Бејруту (Либан), Прва награда за хидроелектрану Маврово, Награда за стамбене блокове у Новом Београду, итд. Била је на студијским путовањима и усавршавању у Холандији, Белгији, САД, Италији, Немачкој, Чехословачкој и СССР-у, где се сусретала са

савременом архитектуром друге половине 20.века. Дуги низ година била је шеф Архитектонско-конструктивног одсека „Енергопројекта“. Милица Штерић постигла је велике успехе у борби за архитектонско обликовање индустријских објеката. Нарочито је било тешко водити такву борбу у Србији, где су многи Инвеститори па и неки стручњаци сматрали да је на индустријској згради архитект беспредметан и непожељан. Милица Штерић се од почетка првог петогодишњег плана индустријализације земље борила за архитектонске квалитете на објектима термотехничких централа, великих трафостаница и сл. Значајне успехе је постигла на електричним централама у Костолцу, а нарочито на термо-електро постројењима „Колубара“ за које је пројектовала и комплетно стамбено насеље са друштвеним објектима.

Стручни ауторитет и интегритет личности Милице Штерић у великој мери су утицали на то да на вредној локацији градског центра, углу двеју прометних улица, буде реализовано дело које поред високих амбијенталних, ликовних, урбанистичко-амбијенталних вредности, направи технолошки искорак испред свога времена. На тај начин, у локалну средину донесе остварење савремене архитектуре попут дела Мис Ван Дер Роа у САД и западноевропским земљама.

Уједно, Милица Штерић је једна од ретких жена архитеката, чије се ауторско дело вреднује раме уз раме са остварењима професора Универзитета и других кључних аутора модерне архитектуре друге половине 20.века у Србији, што је значајно за тему друштвене еманципације жена и питања родне равноправности.. Фасада зграде „Енергопројекта“ ауторке арх.Милице Штерић у ликовном погледу уједно је и најрепрезентативније остварење идеја Мис ван дер Роа у некадашњој Југославији.

4.3. **Културна и естетска вредност**

25

Културна и естетска вредност зграде „Енергопројекта“ најбоље се препознаје и сагледава кроз ситуациони приказ објекта. Комплекс три волумена унапређује амбијенталне вредности не само угла двеју улица, него целине Зелени венац, и шире локације због доминантне куле високе спратности.

4.4. **Историјска вредност**

26

Педесете и шездесете године двадесетог века биле су веома специфично раздобље у историји бивше Југославије и Београда. То време означено је као период конституисања демократског, либералног или *laissez faire* социјализма, а на моменте је називано и „златним годинама“ – синтагмом митолошко-утопијског призвука. „Моја домовина је заиста 'мала земља међу световима', [...] и то је земља која брзим етапама, по цену великих жртава и изузетних напора настоји да на свим подручјима, па и на културном, надокнади оно што јој је необично бурна и тешка прошлост ускратила“, истакао је Иво Андрић, у свечаном говору приликом уручења Нобелове награде за књижевност 1961. године, индиректно указујући на полазишта и програмске циљеве југословенске државне и културне политике. Као један од предуслова испуњења тих циљева наметнуло се и уређење Београда, са амбицијама да југословенска престоница досегне квалитете европске метрополе. Лик Београда – који се пре само десет година чинио ни довољно одређен ни довољно јасан – задобијао је обресе метрополе, у чему је у одређеној мери допринела изградња нових пословно-административних зграда попут пословних седишта предузећа „Енергопројект“, „Србијапројект“, „Пројметал“ итд.

У синтезном прегледу српске архитектуре од 1900. до 1970. године, Зоран Маневић период након 1950. године означава синтагмом „архитектура вишег стандарда“. Тим термином, у коме су – по речима самог аутора – садржане више социјалне него ликовне карактеристике, обележено је раздобље у којем није недостајало материјалних средстава за градњу, али је недостајало снажних ликовних идеја које би архитектуру тог привредног прогреса адекватно репрезентовале.

У том контексту, појава зграде „Енергопројекта“ Милице Штерић представља својеврсан искорак, снажну визуелну, и технолошку идеју, која је само наговештавала пословни успон на међународној сцени грађевинских предузећа. Не треба занемарити ни визију и осећај за микроурбанистичке локације и просторе какав је плато испред зграде, на углу двеју прометних улица.

4.5. Генерална оцена

27

Поред наведених вредности у предходним пасусима, намеће се утисак да зграда „Енергопројекта“ ауторке Милице Штерић представља дело које се у времену у коме је реализовано далеко издвојило из просечног начина пројектовања и градње тога времена.

Подједнако су значајне амбијентално-урбанистичке вредности реализованог дела, ликовне и обликовне карактеристике, техничко-технолошке карактеристике објекта, као и идеје и визије савремене архитектуре које одликују ову зграду, специфично по снажном ауторском печату архитектке Милице Штерић.

5. ДОКУМЕНТАЦИЈА

5.1. Главне референце

28

1. Благојевић, Љ. Нови Београд: оспорени модернизам, Београд, 2007, 232–240.
2. Bogunović, S. Antić, Ivan, Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka, tom II, Beograd, 2005, 670–674;
3. Бркић, А. Знакови у камену: српска модерна архитектура 1930–1980, Београд, 1992, 178–183;
4. Вујовић, Б. Београд у прошлости и садашњости, Београд, 1994, 322;
5. Kulić, V. 50 beogradskih arhitekata, Beograd, 2002, 24–25;
6. Куртовић-Фолић, Н. In Меморијам Иван Антић (1923–2005), Наслеђе, VIII, Београд, 2007, 273–276;
7. Manević, Z. Novija srpska arhitektura, u: Srpska arhitektura 1900–1970, Beograd, 1972, 31;
8. Manević, Z. Srpska arhitektura XX veka, u: Jugoslovenska arhitektura XX vijeka, Beograd–Zagreb–Mostar, 1986, 29;
9. Милашиновић Марић, Д. Водич кроз модерну архитектуру Београда, Београд, 2002, 142;
10. Милашиновић Марић, Д. Полетне педесете у Српској архитектури, Београд, 2017, 159–160;
11. Митровић, М. Новија архитектура Београда, Београд, 1975, 20–21;
12. Perović, M. R. Srpska arhitektura XX veka: od istoricizma do drugog modernizma, Beograd, 2003, 191–198;
13. Štojanović, B. Martinović, U. Beograd 1945–1975. Urbanizam arhitektura, Beograd, 1978;
14. Štraus, Ivan, Arhitektura Jugoslavije 1945–1995, Sarajevo, 1990.
15. - , Зграда „Енергопројекта“, Архитектура Урбанизам, 8-9, Београд, 1961, 60–61;

Архивски извори:

1. Историјски архив Београда, ул. Палмира Тољатија бр.1, Нови Београд
2. Arhiva IMS, Institut za ispitivanje materijala Srbije, ul. Bulevar Vojvode Mišića, br. 43., Beograd, Srbija
3. Архива компаније „Statt Werk“ Beograd, ул. Зелени венац бр.18.

Извори илустрација:

Сл.1. Насловна фотографија

фотографија преузета из монографије:

Милашиновић Марић, Д., Полетне педесете у српској архитектури, Орион Арт, ФТН Косовска Митровица, Београд, 2017, стр. 159.

Сл.2. Ситуација

- , Зграда „Енергопројекта“, Архитектура Урбанизам, 8-9, Београд, 1961, 60.

Сл.3. Пресек кроз кулу „Енергопројект“

- , Зграда „Енергопројекта“, Архитектура Урбанизам, 8-9, Београд, 1961, 60.
Сл.4. Основе
- , Зграда „Енергопројекта“, Архитектура Урбанизам, 8-9, Београд, 1961, 61.
Сл.5. Основа 12.спрата
- , Зграда „Енергопројекта“, Архитектура Урбанизам, 8-9, Београд, 1961, 61.
Сл.6. Милица Штерић
фотографија преузета из монографије:
Милашиновић Марић, Д., Полене педесете у српској архитектури, Орион Арт, ФТН
Косовска Митровица, Београд, 2017, стр. 159.
Сл.7. Уметничка инсталација „Биотоп“,
фотографија преузета октобра 2018 са веб странице компаније Штатверк:
<https://stattwerkbeograd.com/biotop-instalacija/>
Сл.8-17.Тренутно стање зграде „Енергопројекта“ арх.Милице Штерић
Архивска документације, фотографије Докомомо Србија, Београд

- 5.2. **Визуелни материјал у прилогу** 29
Сл. 1-17. Фотографије
Сл. 18-25. Додатни прилози
26 - Брошура Енергопројекта
17 - Архивска пројектно-техничка документација
- 5.3. **Подносилац извештаја/датум** 30
Др Драгана Мецанов, дипл.инж.арх. / октобар 2018.